

રક્તઝાંતિ
શું તમે જોડાયા છો ?

રક્તઝાંતિ
શું તમે જોડાયા છો ?

રક્ત ક્રાંતિ

આપણી સંસ્કૃતિની પ્રગતિ અનેક નવી વિચાર સરણી જેણે આપણું જીવન બદલી નાંખ્યું તેને આભારી છે. પાપણ યુગનાં અગ્નિ શોધથી માંડીને આધુનિક ખેતીકરણ આપણને દરેક પ્રગતિ સાથે વધુ મજબૂત અને ધનવાન બનાવ્યા છે.

અમદાવાદમાં આવે વધુ એક ક્રાંતિ ઉદ્ભવી રહી છે. અહિંસાની લડતનું પારણું જેણે આપણને રક્તવિહન આગ્રાહી અપાવી જો કે આ વખતે રક્ત રેડવાની જરૂર છે આ ક્રાંતિ જે ઉચ્ચ ગુણવત્તા રક્તની છે આપણને જીવનદાન આપતી દવા તરીકે મૃત્યુ અને દર્દમાંથી મુક્તિ અપાવશે.

આ છે રક્ત-ક્રાંતિ-ક્રાંતિ જે વચન આપે છે.

- ▶ રક્તની જરૂરિયાતવાળો દર્દી રક્તઉણપથી મૃત્યુ પામવો ન જોઈએ.
- ▶ ઉચ્ચ ગુણધર્મોવાળું રક્ત અને તેનાં ઘટકો દર્દીને સમયસર મળે. સાથે રક્તદાતાનું હિત પણ જાળવાઈ રહે.
- ▶ આ મહામૂલ્ય સ્ત્રોત, સચોટ રીતે વધુ જીવન બચાવવામાં મદદરૂપ થઈ શકે.

એક જીવન જ્યોત એક માનવથી બીજાં સુધી પહોંચે એ જોડતી કડી તરીકે 'પ્રથમા' ગર્વ ધરાવે છે. આપણે પ્રથમા અને તેની પ્રવૃત્તિ જાણતા પહેલાં રક્તના જરૂરિયાત વિષે વધુ જાણીએ.

રક્ત શું છે ?

રક્ત એ માનવ શરીરની વહન પદ્ધતિ છે, આમ, આપણી ભાષામાં એમ કહેવાય કે, રક્ત એ માનવ શરીરના બધા જ અંગોને સુચારૂપે કામ કરવા માટે શક્તિ આપતું, કુદરત દ્વારા નિર્મિત ઈંધણ છે.

રક્તકણ : શરીરમાં ઓક્સિજન પહોંચાડે છે, અને લોહીને લાલ રંગ આપે છે.

શ્વેતકણ : શરીરને રોગપ્રતિકારક શક્તિ આપે છે.

ત્રાકકણ : વહેતાં લોહીને અટકાવવામાં ચાવી રૂપ ભૂમિકા ભજવે છે.

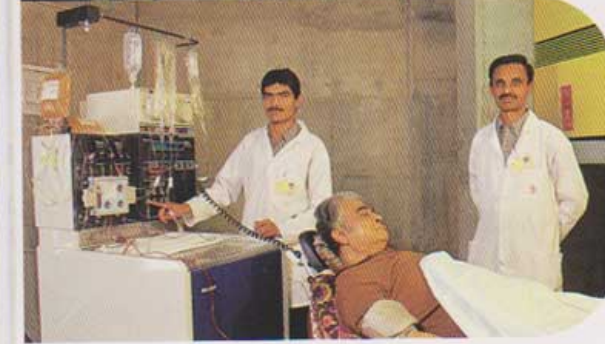
પ્લાઝમા : લોહીમાંનો પ્રવાહી પદાર્થ જે જીવનીય શક્તિ આપે છે. જેમાં રક્ત ગંઠાવવાના તત્વો હોય છે. અને રક્તનો વધુ પડતો સ્ત્રાવ રોકી શકાય છે.

લોહીની જરૂર ક્યારે પડે ?

અમુક દર્દીઓને ભયચુક્ત હાલતમાં તાત્કાલિક રક્તની જરૂર હોય છે. જે આ મુજબ છે.

- ▶ અકસ્માતની ઘટનાઓમાં
- ▶ વાટ-કાપ (ઓપરેશન) ના કિસ્સાઓમાં.
- ▶ થેલેસેમિયા, હીમોફિલિયા, કેન્સર અને એનિમિયા જેવા દર્દીઓ માટે.
- ▶ બાળ જન્મ સમયે.
- ▶ કેટલાક ચેપ દૂર કરવા માટે.

આટલી જરૂરિયાતનાં પ્રમાણમાં રક્તનો પુરવઠો કેટલો ?

અમદાવાદની જ વાત કરીએ તો દર વર્ષે માત્ર ૧.૫ લાખ રક્ત યુનિટ મળે છે, જેની સામે તેની માંગ લગભગ બમણી છે. કમનસીબે એવા દર્દીઓ કે જેમને રક્ત મળે છે, તો પણ અનિવાર્ય રક્ત ઘટકને બદલે આપુ રક્ત પામે છે.

અન્ય બ્લડ બેંકોની પ્રચલિત વર્તમાન પદ્ધતિ શી ?

દર્દીને જોઈતું લોહી આપવામાં આવે છે પરંતુ બદલીમાં દર્દીએ એટલું જ લોહી બ્લડ બેંકમાં જમા કરાવવું (રીપ્લેસમેન્ટ) પડે છે. ઘણીવાર આ માટે રક્તદાતાની વ્યવસ્થા કરવી ઘણી જ કપરી બની રહે છે. ઘટક વિભાજનના અભાવથી રક્તની જરૂરિયાત પણ વધતી જાય છે. આધુનિકરણ અને ટેકનોલોજીના અભાવથી ઉપલબ્ધ રક્તની ગુણવત્તા પણ એક મોટો સવાલ છે.

જીવન ક્રાંતિના દાતા: પ્રથમા બ્લડ સેન્ટર

ભારતમાં બ્લડ બેંકિંગ પ્રાણાલીમાં અત્યાધુનિકીકરણની દિશામાં ઉઠાવાયેલું પહેલું સોપાન છે પ્રથમા. 'નહીં નફાના ધોરણે' કામ કરતું, નોંધાયેલું, આ સખાવતી ટ્રસ્ટ સ્થાપવા માટે સરકારી અને ખાનગી-બંને ક્ષેત્રો સાથે આવ્યા. કોર્પોરેટ અને સરકાર બંને એ સાથે મળીને ટેકનોલોજીમાં આટલું જંગી રોકાણ કર્યું છે એની પાછળ એક માત્ર ઉદ્દેશ છે, સમાજ પાસેથી એક હાથે મેળવીએ તો બીજા હાથે સમાજને પાછું પણ આપીએ તેવું શ્રદ્ધા અદા કરવાની કોશિશ કરીએ. બેંકો પાસેથી મેળવેલ અનુદાનમાંથી, અમદાવાદ મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન દ્વારા લીઝ પર અપાયેલી જમીન પર રચાયેલી ઈમારતનું નામ છે પ્રથમા.

- ▶ ૧૦૦% સ્વૈચ્છિક રક્તદાનની દિશામાં પહેલ પણ પ્રથમાએ કરી છે. રક્તદાન વિશે વ્યાપક જન કાર્યક્રમો યોજીને 'પ્રથમા' લોકોને સ્વૈચ્છિક રક્તદાન માટે પ્રેરણા આપે છે.
- ▶ અહીંથી રક્ત લેનાર દર્દીને ક્યારેય બદલીમાં રક્ત પાછું જમા કરાવવાનું (રિપ્લેસમેન્ટ) કહેવામાં આવતું નથી. બલ્કે, રાહત દરે, રક્ત આપવામાં આવે છે.
- ▶ રક્તનાં દરેક ઘટકને છૂટાં પાડીને તદનુસાર જરૂરિયાતમંદ દર્દીને, જે તે જરૂરી ઘટક આપવાની પદ્ધતિ ભારતમાં પહેલ વહેલા શરૂ કરનાર પ્રથમા છે.
- ▶ ભારતની સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા નિર્દેશિત ગુણવત્તા ધોરણો અનુસાર કામ કરનાર એકમાત્ર સંસ્થા છે.

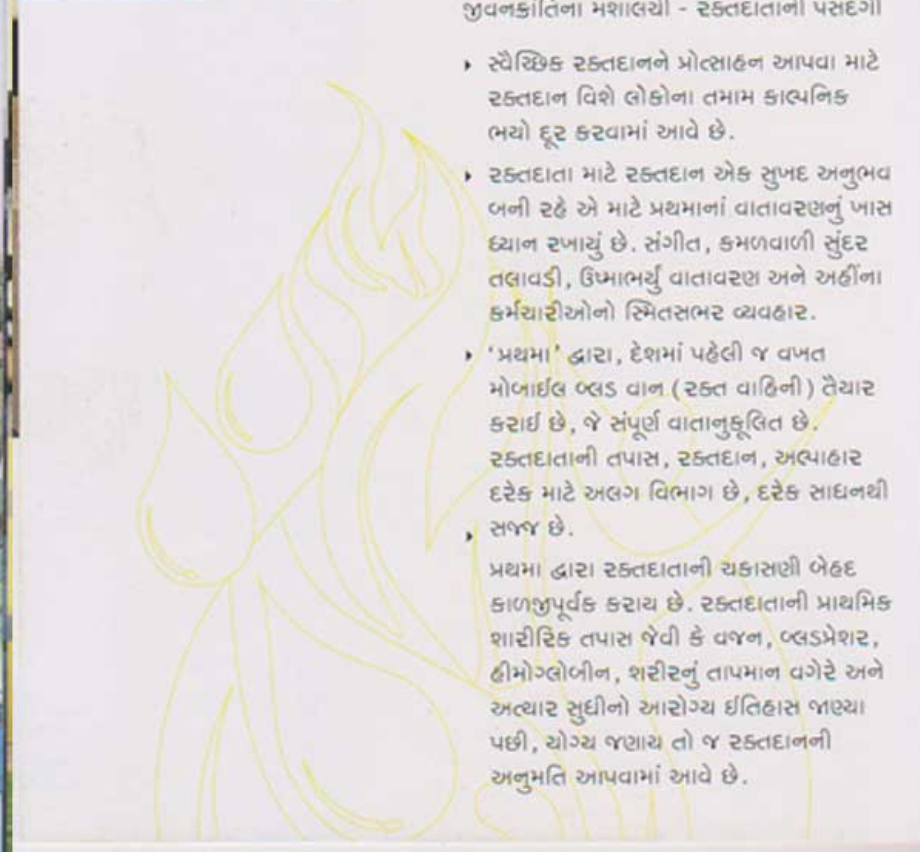

રક્ત એકમીકરણ

વિશ્વ આરોગ્ય સંસ્થા (WHO) બહુ સ્પષ્ટ પણે ભલામણ કરે છે કે, રક્તનો એકમાત્ર સ્ત્રોત સ્વૈચ્છિક રક્તદાતા હોવો જોઈએ. પ્રથમાનો એક નાનકડો પ્રયાસ છે કે દરેક તંદુરસ્ત વ્યક્તિ સ્વૈચ્છિક રક્તદાનને પોતાના જીવનનો એક આંતરિક ભાગરૂપ બનાવે. જીવનક્રાંતિના મશાલથી - રક્તદાતાની પસંદગી

- ▶ સ્વૈચ્છિક રક્તદાનને પ્રોત્સાહન આપવા માટે રક્તદાન વિશે લોકોના તમામ કાલ્પનિક ભયો દૂર કરવામાં આવે છે.
- ▶ રક્તદાતા માટે રક્તદાન એક સુખદ અનુભવ બની રહે એ માટે પ્રથમાનાં વાતાવરણનું ખાસ ધ્યાન રખાયું છે. સંગીત, કમળવાળી સુંદર તલાવડી, ઉષ્માભર્યું વાતાવરણ અને અહીંના કર્મચારીઓનો સ્મિતસભર વ્યવહાર.
- ▶ 'પ્રથમા' દ્વારા, દેશમાં પહેલી જ વખત મોબાઈલ બ્લડ વાન (રક્ત વાહિની) તૈયાર કરાઈ છે, જે સંપૂર્ણ વાતાનુકૂલિત છે. રક્તદાતાની તપાસ, રક્તદાન, અભ્યાહાર દરેક માટે અલગ વિભાગ છે, દરેક સાધનથી સજ્જ છે.

પ્રથમા દ્વારા રક્તદાતાની ચકાસણી બેદ કાળજીપૂર્વક કરાય છે. રક્તદાતાની પ્રાથમિક શારીરિક તપાસ જેવી કે વજન, બ્લડપ્રેશર, હીમોગ્લોબીન, શરીરનું તાપમાન વગેરે અને અત્યાર સુધીનો આરોગ્ય ઇતિહાસ જાણ્યા પછી, યોગ્ય જણાય તો જ રક્તદાનની અનુમતિ આપવામાં આવે છે.

રક્ત ઘટક વિભાજનનું મહત્વ અને સંગ્રહ

કોઈપણ દર્દીને આખું લોહી આપવાની જરૂર બહુજ ઓછી પડે છે. મોટે ભાગે તેને કોઈ ચોક્કસ ઘટકની જ જરૂર હોય છે. ઘટક વિભાજન દ્વારા દરેક દર્દીની ચીકિલ્સા તેની જરૂરિયાત પ્રમાણે કરી શકાય છે. વિદેશોમાંતો આ પ્રથા છેલ્લા ૨૦ વર્ષોથી શરૂ થઈ ગઈ છે.

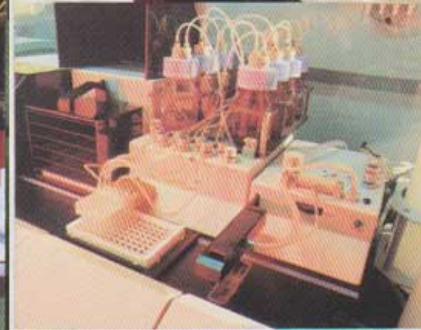
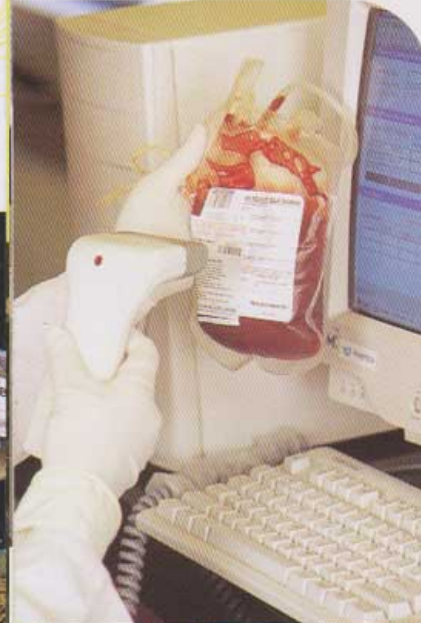
- ▶ પ્રથમમાં અતિ કિંમતી અને ઓછી માત્રામાં ઉપલબ્ધ એવાં રક્તને તેના ઘટકો જેવા કે રક્તકણ, પ્લાઝમા અને ટ્રાકકણમાં વિભાજીત કરે છે.
- ▶ રક્તના દરેક ઘટકની જાળવણી માટે તેમને જરૂરી તાપમાનવાળા, ૧૨૦૦૦ ઘટકોની ક્ષમતા ધરાવતા વિશાળ શીત ખંડો અહીં ઉભા કરવામાં આવ્યા છે, રક્તકણ અને પ્લાઝમા માટે અનુક્રમે ૪° સે.ગ્રે. અને -૩૫° સે.ગ્રે. નું તાપમાન ધરાવતા ખંડો છે.
- ▶ ભારતમાં પહેલીવાર બ્લાસ્ટ ફ્રીઝરની સવલત, જે માત્ર એક કલાકમાં જ શીતખંડનું તાપમાન -૩૫° સે.ગ્રે. સુધી લાવે છે.
- ▶ અલગ પ્લેટલેટ ખંડ, જેનું તાપમાન ૨૨° સે.ગ્રે. જાળવાઈ રહે, પ્લેટલેટશેક્સ તેમને સતત ગતિમાન રાખે.

ગુણવત્તા માટેની સજાગતા

જ્યારે 'રક્ત'નો પ્રશ્ન આવે છે, તેમાં સલામતી અને ગુણવત્તા સાથે જ જાય છે. 'પ્રથમા' માં તે જીવન આપતી દવા તરીકે સખ પ્રક્રિયા માંથી પસાર કરવામાં આવે છે.

- ▶ રક્ત ભેગુ કરવાથી વહેંચણી સુધી રક્ત શુદ્ધિ અને જીવાણું રહિત રહે તે ચોક્કસાઈ રાખવામાં આવે છે.
- ▶ દરેક રક્તનું યુનિટ મલેરિયા, હેપેટાઇટીસ બી અને સી, સિક્કલિસ અને એચ.આઈ.વી. જેવા રોગો માટે સખ સ્ક્રીનિંગ ની પ્રક્રિયામાંથી પસાર થાય છે.
- ▶ દરેક યુનિટના એલિસા ટેસ્ટ માટે ડાયસ જેવા રોબોટિક મશીન નો ઉપયોગ થાય છે. કસાર-૩ નામના બીજા રોબોટિક મશીનનો ઉપયોગ દેશમાં પ્રથમવાર રક્ત વર્ગીકરણ કરવામાં આવ્યો છે.
- ▶ બારકોડ સિસ્ટમ, જે ભારતમાં પ્રથમ વખત બ્લડ બેંકિંગ પદ્ધતિમાં શરૂ કરી. તેને કારણે માનવજન્ય ભૂલની શક્યતા રહેતી જ નથી. બહુ મોટા પાયે કામ ચાલે તો પણ એ કોઈ ખામી કે ભૂલ વિના સરળતાથી થાય છે. પરીક્ષણના પરિણામો મશીન દ્વારા આપોઆપ જ ટ્રાન્સફર કરાય છે. દર્દીને મળતું લોહી હંમેશા સલામત, ગુણવત્તાયુક્ત અને પરીક્ષણ કરેલું હોય છે. આ બધાં ઉપરાંત પ્રથમાની તમામ પ્રવૃત્તિઓને એક સૂત્રે બાંધતી ERP Software સિસ્ટમ પણ અપનાવવામાં આવી છે.

- ▶ પ્રથમાની દરેક પ્રવૃત્તિ SOP (Standard Operation Practice) મુજબની હોય છે, જે ISO (9002) બ્લડ બેંક બનવાની દિશામાં ભરાયેલું મહત્વનું પગલું છે.
- ▶ સમગ્ર તૈયાર પ્રોડક્ટના ૧%નું ફરીથી કઠોર પરીક્ષણ કરવામાં આવે છે, એ સુનિશ્ચિત કરવા કે પ્રથમાનું દરેક યુનિટ આંતરરાષ્ટ્રિય ધોરણો મુજબ છે કે નહિ.
- ▶ પ્રથમાના કર્મચારી ગણે દેશ તેમજ વિદેશમાંથી જરૂરી તાલીમ મેળવી છે. ઉપરાંત વખતોવખત યોજતા વિવિધ શૈક્ષણિક શિબિરમાં પણ ભાગ લે છે. દરેક પ્રકારની કાળજી 'પ્રથમા' માં લેવામાં આવે છે. અંતે દરેક રક્ત યુનિટ કોઈનો ક્યાં જીવન-દીપ પ્રગટાવશે.

જીવન ક્રાંતિના વાહક: પ્રથમાનો કર્મચારીગણ

સ્થાપકોએ જે આદર્શો અને ઉમદા હેતુથી પ્રથમાની શરૂઆત કરી તે આદર્શો, અને હેતુઓને મૂર્તિમંત કરે છે અહીંનો કર્મચારી ગણ.

- ▶ નિષ્ણાંત, તાલીમબદ્ધ અને અનુભવી કર્મચારીગણ.
- ▶ વિભિન્ન વિદ્યાશાખાઓ જેવી કે એમ.એલ.ટી., મેડિસિન, નર્સિંગ, એકાઉન્ટન્સી, ફાર્માસી, એચઆરડી, મેનેજમેન્ટ, કોમ્યુનિકેશન, કિએટિવ આર્ટ વગેરેના અભ્યાસુઓ સાથે મળીને, એક દિશામાં, એક લક્ષ્ય સાધવા માટે અહર્નિશ કસ્ટ કરતા રહે છે.

રક્તક્રાંતિના લાભાર્થીઓ

આપણું શહેર અને આજુબાજુ વિસ્તારના જરૂરિયાતમંદ દર્દીઓને આ સેવાનો લાભ ૨૪ કલાક અને વર્ષના ૩૬૫ દિવસો માટે ઉપલબ્ધ રહેશે. આ સેવા વિના અનેક રોગીઓ મોતના મુખમાં ધકેલાયા હોત, પણ ઉચ્ચતમ ગુણવત્તા અને સલામત રક્તની ઉપલબ્ધિને લીધે તેઓને સ્વસ્થ જીવનની આશા બંધાઈ છે. તે પણ 'રક્ત-સામે-રક્ત' આપવાના દબાણ સિવાય.

દર્દીના આર્થિક-સ્થિતિ ના ભેદભાવ વગર ગરીબ દર્દીઓ તેમજ થેલેસેમિયા અને હેમોફિલિયા જેવા ભયંકર રોગીથી પીડાતા દર્દીઓને મફત, રાહત દરે અથવા સર્વિસ-ચાર્જ લીધા વગર રક્ત આપવામાં આવે છે. આનાથી વધુ જીવનગી બચાવવાનું ઉચ્ચ ધોરણ શું હોઈ શકે ?

સરકારે નિર્ધારિત કરેલ ધોરણ મુજબ જેઓ સર્વિસ-ચાર્જ આપી શકે છે, તેમાં રક્ત ભેગું કરવું, ચકાસણી, રક્ત-શુદ્ધિકરણ, ઘટકો બનાવવા તેમજ અન્ય ખર્ચનો સમાવશ હોય છે.

પ્રથમાર્ની ઉપલબ્ધિઓ

‘પ્રથમા’એ કામ શરૂ કર્યાને એક વર્ષ થઈ ગયું છે, એ દરમિયાન :

- ▶ દર મહિને સરેરાશ ૨૫૦૦ થી ૩૦૦૦ યુનિટ એટલે કે વર્ષ દરમિયાન લગભગ ૨૮૦૦૦ યુનિટ રક્ત એકઠું કરાયું સ્વૈચ્છિક રક્તદાતાઓ દ્વારા.
- ▶ ૫૦,૦૦૦ થી વધુ જીવનરક્ષક ઘટકોનો લાભ અમદાવાદ અને તેની આસપાસના દર્દીઓએ મેળવ્યો. જેમાં થેલેસેમિયા અને હીમોફિલીયા જેવાં ભયંકર રોગોનાં દર્દીઓનો પણ સમાવેશ થાય છે.
- ▶ આઠ લાખથી પણ વધુ મૂલ્યના રક્ત ઘટકો જરૂરિયાતમંદ દર્દીઓને રાહત દરે અથવા તો વિના મૂલ્ય આપવામાં આવ્યા છે.
- ▶ WHO દ્વારા સાઉથ ઈસ્ટ એશિયાના ૧૮ માન્ય કેન્દ્રો માંથી એક Regional External Quality Assessment Scheme (REQAS) છે; પ્રથમા.
- ▶ ‘ડિપાર્ટમેન્ટ ઓફ સાયન્સ એન્ડ ટેકનોલોજી’ પ્રોજેક્ટ હેઠળ અમે ભવિષ્યમાં કામ લાગનાર FIBRIN GLUE નામનું ઘટક ઉત્પાદન કરનાર છીએ.

આતો એક શરૂઆત છે. અમારા સ્વપ્નો ત્યારે સાકાર થશે, જ્યારે દરેકના હૃદયમાં રક્ત-દાન નો દીપ પ્રજ્વલિત થશે, કોઈ પણ વ્યક્તિ રક્તની જરૂરિયાત વગર કદીયે મરણ નહિ પામે.

જીવનક્રાંતિના ચાર પક્ષકાર

જેમ પ્રથમા ખાતે રક્તનું ચાર ઘટકોમાં વિભાજન કરીને, ચાર દર્દીનાં જીવન બચાવવામાં આવે છે, તેવી જ રીતે આ જીવન ક્રાંતિનાં પક્ષકાર પણ ચાર છે: જીવન ક્રાંતિના જનક એટલે કે સ્થાપકો, જીવન ક્રાંતિના વાહક એટલે કે કર્મચારી ગણ, જીવન ક્રાંતિના ઉજાસની ચેતના ગ્રહણ કરનારા એટલે કે રક્ત મેળવનારા જરૂરિયાત મંદ દર્દીઓ અને જીવનક્રાંતિના ચોથા પક્ષકાર તરીકે આપ-રક્તદાતા, એટલે કે, જીવનક્રાંતિના મશાલચી.

એ યાદ રહે કે વિજ્ઞાને દરેક ક્ષેત્રમાં અદ્ભુત પ્રગતિ સાધી છે. છતાં રક્ત કૃત્રિમપણે બનાવી શકાતું નથી. એના માટે તો એક માનવને બીજા માનવ પર આધાર રાખવો પડે છે. માત્ર માનવને જ કુદરતે લોહીરૂપી એવી શક્તિ આપી છે, જે દ્વારા તે પોતાના જેટલી જ મૂલ્યવાન એવી બીજી વ્યક્તિનું જીવન બચાવી શકે છે.

આપણને સૌને દરેકને અન્યનો જીવ બચાવવા ઈશ્વરીય દેન મળેલ છે. આવો એક રક્ત-દાતા તરીકે આ ક્રાંતિમાં જોડાવો અને આ દીપ હમેશા પ્રજ્વલિત રાખો.

રક્તક્રાંતિ
શું તમે જોડાયા છો ?

પ્રથમા બ્લડ સેન્ટર

એડવાન્સ્ડ ટ્રાન્સફ્યુઝન મેડીસીન રીસર્ચ ફાઉન્ડેશન
ડૉ. સી. વી. રમન માર્ગ, જીવરાજ મહેતા હોસ્પિટલની પાછળ, વાસણા, અમદાવાદ-૩૮૦૦૦૭.
ફોન: +૯૧-૭૯-૬૬૦૦૧૦૧, ફેક્સ: +૯૧-૭૯-૬૬૧૧૮૫૦.

નહી નફો નહી નુકસાનના પોરણે ચાલતું રજિસ્ટર્ડ ચેરીટેબલ ટ્રસ્ટ.